

A
NEMZETI POLITIKA
PROGRAMMJA
ERDÉLYBEN ÉS A SZÉKELYFÖLDÖN

Írta:
BEKSICS GUSZTÁV

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1896.

A közvélemény figyelme mindinkább ráirányul Erdélyre s az ott veszélyeztetett fontos nemzeti érdekeinkre. A kormány is nagyobb tevékenységet szándékozik kifejteni, sőt a magán vállalkozás kezd áthatolni a Királyhágón túlra, hogy közvetlenül vagy közvetve kiségitője legyen ott a nemzeti munkának.

Ez igénytelen fejtegetés célja az, hogy segítse irányozni a megindult üdvös mozgalmat s tisztázza az eszméket a nemzeti munka programja és sorrendje tekintetében.

Szerző a lehető legrövidebbre szabta azt, hogy annál nagyobb mérvben lehessen tárgyilagos. És hogy lehetőleg megkönnyítse azok munkáját, akik az erdélyi s névszerint a székely kérdéssel foglalkozni óhajtanak. Az összefoglaló kis munkaterv sokkal gyorsabban áttekinthető, mint valamely széles mederben tartott fejtegetés.

De ez az oka azon kétségkívüli hátránynak is, hogy a jelen fejtegetés nem terjeszkedhetett ki minden részletre.

Ez egyébiránt nem is lehetett feladata sem e füzetnek, sem szerzőjének. A részletes akció-programm és munkaterv kidolgozása a kormányra s az erdélyi helyi viszonyok leghivatottabb ismerőire tartozik. Az ide vonatkozó felszólítást a munka végén találja az olvasó.

Budapest, 1896 december elején.

I.

A nemzeti politika általában.

A magyar politika nemzeti és állami konszolidációnk valósítása. De egyszer valahára már tisztába kell jönnünk, mi az állami konszolidáció ?

Az üres frázisok, beteges képzelgések és agyafűrt hal-lucinációk csak szentimentalizmust vagy tévedést kelthetnek, holott ép ezeknek ki kell zárva lenniök a magyar politikából.

Állami konszolidációnk nem képzelhető másképp, mint a nemzet konszolidációja által, és a nemzet konszolidációja nem lehet más mint az, hogy a magyar nemzet tölti ki az állam határait.

A grammatikai unifikáció Szent István birodalmából vagy egyáltalán, vagy hosszú időre ki van zárva. Ez azonban nem azt teszi, hogy le kell mondanunk az egységes és nemzeti állam eszményéről, hanem csakis azt, hogy a különböző grammatikai régiók daczára létesítenünk kell az egységes, konszolidált magyar nemzetet. Mit árt az a magyar nemzeti egységnek, hogy a Dunántúl magyar vármegyéiben vannak nem magyarul beszélő németek, vendek, horvátok? Nem törik össze a magyar nemzeti egység a bánági svábok német nyelve, a hazafias bunyevácok és fogyó szerbek flzláv nyelve miatt. A nemzeti egység és konszolidáció rövid idő alatt létesülni fog még a felvidék tót régióinak irányá-

ban is. Derék tótjaink büszkén vallották magukat mindig magyarokul: Rákóczynek, Bocskaynak ők szolgáltatták a leghazafiasabb csapatokat. Ha a pánszlávizmus fölhangy amúgy is sikertelen kísérleteivel, a tótság politikailag asszimilálva lesz a magyar nemzetben, habár grammatikája megmarad szlávna.

Nemzetegységünket, következőleg államunk egységét, egyetlen egy faj és egyetlen egy régió fenyegeti komolyan és végzetesen.

Ez a faj a románság. Ez a régió az a nagy és fontos terület, mely Brassótól kevés megszakítással Aradig és Máramarostól a Királyhágó gerinczeinek vonalán, a Szilágy-ságon és Biharon keresztül, Lúgosig és Karánsebesig terjed.

Hogy az oláhság is képes a politikai asszimilációra, habár megtartja anyanyelvét, épen a máramarosi, szilágy-sági, bihari és aradmegyei oláhság nem csekély részének példája mutatja. Az óriási többség azonban, a magyar nemzeti állam térképének e széles és fekete foltján, nyíltan, vagy szívébe zárva, oly vágyakat táplál, a melyek kiegyezhetlen ellentétben vannak nemcsak a magyar nemzeti, hanem egyáltalán a magyar állameszmével.

Ki merészli addig a testvér-viszályok üszkét dobni a nemzet közé, a míg a magyar politika legjobban vágató lovagját is ez atra cura, a román probléma sötét alakja nyomon követi? Ki merészli a nemzeti politikáról beszélni, a míg e nagy kérdéssel nincsen tisztában? Mely örült fantázia képes megoldani a magyar problémát nemzeti alapon, mielőtt leszámolt a román kérdéssel? És nem is azon román kérdéssel, mely a dáko-román zászlóra van írva, nem a hazaárulás, polgárháború, gyilkosság és gyűjtogatás román kérdésével, melynek pokoli tüzfénye átvöröslük a szabadságharcunktól letelt közel félszázad homályán is. A ki a nemzeti politika jelszavát ajkára merészli venni, annak le kell

számolnia még azon román kérdéssel is, mely nem akarja, legalább közvetlenül, az elszakadást Szent István birodalmától. Mely inkább akarja a magyar és román barátságot, de állami és nemzeti egységünk csorbításával. Mely a román nemzetiséget külön régió és külön nyelvi alapon akarja szervezni, de a magyar királyság keretén belül. Sőt melynek leghiggadtabb árnyalata igazgatólag még az államot sem akarja megbontani, hanem csakis a kormányzat ős-magyar nyelvét igyekszik megtörni az alsóbb fokokon és nemzetünk egységét bontja meg társadalmilag.

Az eszmékkel és a nemzeti politikával üzött humbug mindaddig az a tetszetős játék lesz, mely az általánosság rózsaszín felhőiben kápráztatja a magyar nemzet szemét, s mely három évtized óta pompázik a nemzeti színekkel a nélkül, hogy gyakorlatilag hozzá fogott volna a román kérdés megoldásához. Valahára jöjjünk tisztába. *Az új korszak fényes gazdasági, kultúrai és közigazgatási programjának csak úgy van értelme és komoly tartalma, ha annak reális célja a magyar nemzetegység megteremtése Pozsonytól Brassóig és a Kárpátoktól legalább a Drávaig.*

Nem azt jelenti ez, hogy a nyelvi asszimilációt kell fölerőszakolni. A súlyos csalatkozások e tekintetben már kiábrándíthatták úgy a nemzetet, mint kultúránk vezéreit. Egyelőre elég, ha a románságot legalább annyira beillesztjük a nemzeti egységbe, mint a tótságot beillesztette történeti fejlődése. Későbbi stádium az, a midőn az oláhság ép úgy a magyar fajba ékelt s bár saját anyanyelvét beszélő, de nemzeti és állami egységünkre ártalmatlan nemzetiség lesz, minők a dunántúli és az alföldi nagy magyar tömbök közt elvesző s hazafias érzelmű heterogén nyelvtömbök.

De még a legelső stádium is nagy erőfeszítést, kimagasló államférfiakat, öntudatos és tetterős politikát követel. Azon vonalon túl keletre, mely Máramaros-Szigettől kiin-

dulva érinti Nagyváradot, Aradot, Temesvárt és Lügost, azon vonalig, mely Besztercze-Naszódtól a nyugati székely határ mentén a Küküllő völgyét érintve Brassóig és a tömösi szorosig jut, a magyar nemzetnek nincs folytonossága, nincs egysége. És a magyar államnak nincs szilárd létalapja ez óriási területen, mely tátongó űrt képez nemzeti és állami egységünkben. Csak egyes magyar szigetek léteznek ott. E szigetek majd mindegyike egy-egy fénylő pont a sötétségben; de nincs köztük organikus összefüggés s ami fő, nincs támasztó pontjuk, sem nyugoti, sem keleti irányban.

És pedig hatalmas támaszpont gyanánt kínálkozik az alföldi magyarság nyugaton és a székely magyarság keleten. A probléma, program és nemzeti politika lényege az, hogy e két támasztópontot ki kell fejteni és megerősíteni. A trónbeszédben hirdetett gazdasági és kulturai politikának csak úgy lesz értelme és nemzeti tartalma, ha föladatává teszi egyrészt a magyar kulturpontok megvédelmezését, másrészt kapcsolatba hozza ezeket a nyugati és keleti támasztó oszlopokkal.

A magyar állami és nemzeti eszme keleti oszlopsar-noka, a székelység. De ez van leginkább elgyengülve, mert nincs háttere s az egész keleti határvonalon elszigetelve áll. Ezt kell tehát legelső sorban megerősíteni, hogy szilárddá lehessen s hogy össze ne roskadjon, a midőn ráemeljük a magys nemzeti állam súlyos tetőzetét.

Ez alapon kell a magyar nemzeti politikának, az általános frázisok bizonytalan elemeit kiküszöbölve, megjegyeznie.

E politikának szinte az ország minden részében nagy föladatai vannak, de az említett vonalakon belül föladatai legnagyobbak, legsürgősebbek és legéletbevágóbbak. Az ország minden részében vannak kielégítésre váró. igények, de leg-

először azokat kell kielégíteni, melyek a *nemzeti léttel kapcsolatosak*. Konszolidáció nélkül nincs biztos jövőnk és a konszolidáció nem állhat másból, mint a nemzeti létalapok kiszélesítéséből és a keleti és nyugoti magyarság oly kifejtéséből, hogy a nagy heterogén régió elszigetelt állapotba jusson s ekkép a magyar nemzeti és állami egységbe olvadjon.

Az új millenium kezdődjék az eszmék megtisztulásával, a célok helyes megjelölésével és az alkalmas eszközök megválasztásával. Az eszme-zűrzavart, kápráztató frázisokat és a tettekben szegény vergődést temessük el a lefolyt millenniummal együtt, oly emléket állítva sírján, melyen fényesen ragyog a jövő dicsősége.

Az erdélyi magyarságnak az alföldivel való összeköttetése nemcsak nélkülözhetetlen, hanem egyszersmind lehetséges föltétele Magyarország nemzeti és állami konszolidációjának. *Ha az Alföld és a székely medence lakossága földuzzad s a kettő közt a nyelvszigetek összeköttetésbe jutnak. létesül a két magyar medencét összekötő nagy magyar híd, melyet a századok árja alámosott.*

A következő statisztikai táblázat teszi ezt szemléltetővé.

Székelyföldről az alföldig vezető magyar út.

Folyó szám		Összes	Ebből	Százalék
		lakosság	magyar	
s z á m				
I	Háromszék megye	130.008	110.799	85
II	Csik megye	114.110	98.861	87
III	Udvarhely megye	110.132	103.209	94
IV	Maros-Torda megye	177.860	102.572	58
	<i>1. Marosi alsó járás</i>	<i>33.691</i>	<i>25.044</i>	<i>74</i>
	<i>a) Mező-Bánd község</i>	<i>3.017</i>	<i>1.641</i>	<i>54</i>
	<i>b) Mező-Madaras »</i>	<i>2.760</i>	<i>1.806</i>	<i>65</i>
	<i>c) Mező-Panit</i>	<i>1.605</i>	<i>1.436</i>	<i>89</i>
	<i>d) Szentháromság község</i>	<i>1.248</i>	<i>1.240</i>	<i>99</i>
	<i>2. Marosi felső járás</i>	<i>29.864</i>	<i>15.412</i>	<i>52</i>
	<i>a) Nagy-Ernye község</i>	<i>1.434</i>	<i>1.125</i>	<i>79</i>
	<i>b) Sárpaták község</i>	<i>1.353</i>	<i>983</i>	<i>73</i>
	<i>3. Nyárádszeredai járás ...</i>	<i>29.432</i>	<i>26.952</i>	<i>92</i>
	<i>a) Erdőszentgyörgy község</i>	<i>2.163</i>	<i>1.332</i>	<i>61</i>
	<i>b) Kibéd község ...</i>	<i>2.402</i>	<i>2.382</i>	<i>99</i>
	<i>c) Kőszvényes-Remete közs.</i>	<i>1.820</i>	<i>1.680</i>	<i>92</i>
	<i>d) Magyarós község ...</i>	<i>1.239</i>	<i>1.195</i>	<i>96</i>
	<i>e) Maktálva</i>	<i>1.857</i>	<i>1.856</i>	<i>100</i>
	<i>f) Sávárád</i>	<i>1.694</i>	<i>1.690</i>	<i>100</i>
	<i>g) Szováta</i>	<i>1.732</i>	<i>1.727</i>	<i>100</i>
	<i>4. Régeni alsó járás</i>	<i>35.919</i>	<i>12.964</i>	<i>36</i>
	<i>a) Gernyeszeg község</i>	<i>1.335</i>	<i>780</i>	<i>59</i>
	<i>b) Görgény-Sz.-Imre község</i>	<i>1.699</i>	<i>933</i>	<i>55</i>
	<i>c) Vajda-Szent-Ivány</i>	<i>1.732</i>	<i>881</i>	<i>51</i>
	<i>5. Régeni felső járás</i>	<i>28.685</i>	<i>7.228</i>	<i>25</i>
	<i>a) Disznajó község</i>	<i>1.184</i>	<i>1.015</i>	<i>86</i>
	<i>b) Magyaró</i>	<i>1.864</i>	<i>1.330</i>	<i>72</i>
	<i>c) Oláh-Toplicza község</i>	<i>4.929</i>	<i>1.293</i>	<i>26</i>
	<i>Szászrégen rend. tan. vár. ...</i>	<i>6.057</i>	<i>2.187</i>	<i>36</i>
	<i>Marosvásárhely szab. kir. vár. ...</i>	<i>14.212</i>	<i>12.785</i>	<i>90</i>

Folyó szám		Összes	Ebből	Százalék
		lakosság	magyar	
		s z á m		
V	Torda-Aranyos megye	150.564	37.590	25
	<i>1. Alsó-Sárai járás</i>	<i>15.675</i>	<i>2.601</i>	<i>17</i>
	a) Alsó-Sára község	1.576	820	52
	b) T.-Sz.-László »	1.286	1.240	96
	<i>Felvinczi járás</i>	<i>15.492</i>	<i>4.504</i>	<i>29</i>
	a) Gerend község	1.286	759	59
	b) Harasztos	1.825	1.317	72
	c) Sz.-Kocsárd község	1.431	924	65
	<i>Maros-Ludasi járás</i>	<i>29.049</i>	<i>6.843</i>	<i>24</i>
	a) G.-Keresztur község	1.353	584	43
	b) Maros-Bogát	2.486	1.530	61
	c) Maros-Ludas	2.393	1.076	45
	d) M.-Bodon	1.297	694	53
	<i>4. Topánfalvi járás</i>	<i>29.081</i>	<i>105</i>	<i>0.4</i>
	<i>5. Tordai járás</i>	<i>30.126</i>	<i>9.221</i>	<i>36</i>
	a) Bágyon község ...	1.685	1.522	91
	b) Egerbegy	2.664	1.344	51
	c) Kövend	1.091	1.077	99
	<i>6. Toroczkói járás</i>	<i>18.206</i>	<i>4.145</i>	<i>23</i>
	a) Toroczkó község	1.406	1.247	89
	b) T.-Sz.-György község	943	867	92
	c) Várfalva	1.059	853	80
	<i>Felvincz rend. tan. város</i>	<i>1.856</i>	<i>1.630</i>	<i>89</i>
	<i>Torda rend. tan. város</i>	<i>11.079</i>	<i>8.541</i>	<i>77</i>
VI	Kolozs megye	225.199	77.271	34
	<i>1. Almási járás</i>	<i>20.478</i>	<i>3.406</i>	<i>16</i>
	a) Hidalmás község ...	1.227	522	42
	b) Középlak	832	470	58
	c) Nagy-Almás »	1.627	621	38
	<i>2. Bánffy-Hunyadi járás</i>	<i>37.562</i>	<i>10.879</i>	<i>29</i>
	a) B.-Hunyad község	3.666	3.177	87
	b) Körösfő	862	846	98
	c) M.-Gy.-Monostor község ...	1.837	618	34

Folyó szám	Összes	Ebből	Százalék
	lakosság	magyar	
	s z á m		
3. <i>Gyalui járás</i>	18.718	5.813	31
a) Gyalu község	2.857	1.233	43
b) M.-Fenes »	1.079	1.063	99
c) Sz.-Fenes	2.255	865	38
d) Sz.-Lóna	1.464	887	54
4. <i>Kolozsvári járás</i>	28.573	7.281	26
a) Ajton község ...	2.018	626	31
b) Bonczhida község	1.942	690	35
c) Györgyfalva	1.582	1.359	86
5. <i>Mező-Örményesi járás</i>	16.790	2.433	14
Mező-Örményes község	1.067	196	18
6. <i>Mocsi járás</i>	26.260	6.347	24
a) F.-Szováth község	1.081	610	57
b) Katona	1.724	409	24
c) Mocs	1.737	536	31
d) Vajda-Kamarás község	1.028	797	77
<i>Nádasmenti járás</i>	20.155	9.150	45
a) Bács község	1.126	763	68
b) Kolozsmonostor község	3.099	1.569	51
c) Mákó	1.227	1.139	93
d) Méra	1.220	956	79
8. <i>Tekei járás</i>	20.315	2.582	13
a) Mező-Erked község	1.115	275	25
b) Tancs	614	537	88
c) Teke	2.274	599	26
<i>Kolozs rend. tan. város</i>	3.592	1.866	52
<i>Kolozsvár sz. kir.</i>	32.756	27.514	84
VII Bihar megye	516.704	283.806	55
VIII Szilágy megye	191.167	67.275	35

II.

Állami akció Erdélyben.

Erdély kiegészíti Magyarországot politikailag, geográfiailag és stratégiailag. Magyarország Erdély nélkül nem maradhatna állam. Erdély magyarsága még nemzetiségileg is elveszne Magyarország nélkül. Az egygyé forrt két testvérhaza erősebb fele van a Királyhágón innét, a gyengébb a Királyhágón túl.

A magyar politika főadata, hogy Magyarország kulturái, gazdasági és politikai erőivel támogassa Erdélyt. Csak úgy maradhat meg a Királyhágón túli országrész a magyar állam alkotó részének, sőt egyáltalán magyarnak.

Erdélyt Magyarország és a monarchia katonai erői által tartjuk Szent István birodalmában; de csak kulturái és gazdasági erők segítségével tehetjük a magyar állam homogén alkatrészévé.

A gazdasági politika, mint nemzetalkotó és államkonszolidáló tényező, csak újabban kezd, szerepelni politikai rendszerünkben. Sőt a kultúrpolitikával való összefüggése is megvilágításra szorul.

A gazdasági politikának parallel egymás mellett futó kettős vonala van: az ipari és mezőgazdasági akció. A kettőt ki kell egészítenie a kulturái és közlekedési politikának.

A kombinált akció azonban csak úgy veszi föl a határozott nemzeti jelleget, csak úgy szövődik át a többé nem frázisos, a komoly és gyakorlati nemzeti politikába, ha most már világosan és határozottan kitűzzük annak célját.

A kiegyezés idején kormányaink csak reakcióval vívott harcban diadalmas társadalmat, de nem a magyar nemzetet vették át. Nem legalább bevezették és kész magyar nemzetet. Három évtizeden át az asszimiláció politikája volt, legalább burkoltan, a nemzeti programul és cél. A kultúrpolitika igyekezett fényesen szolgálni e célt. A városokban nagy és dicső eredményeket ért is el, megmagyarosítva ezeknek nemcsak szellemét, hanem már-már nyelvét is. E kultúrpolitika nélkül, mely megszállta az ellenséges pontokat és óvta a magyar nyelvszigeteket, disszolúció és nem, legalább részleges, konszolidáció volna ma három évtized nehéz küzdelmeinek eredménye.

A magyar kultúrponokat és nyelvszigeteket sikerült részben megmenteni, részben megerősíteni. Művelődési politikánk főadata jövőre is az lesz, hogy a veszélyeztetett pontokat megvédjé s ha lehet megerősítse és kiszélesítse.

Az asszimiláció politikája azonban elégtelennek mutatkozott a városi központokon túl. Egyáltalán a kultúrpolitika egymagában elégtelen a nemzeti célok szolgálatára és a diadalmas érvényesülésre. Sokkal gyorsabban kell innentúl nemzeti konszolidációnk megvalósításához látnunk, semhogy akár azt a nagyon is kétes értékű és leszállt becű asszimilációtól, vagy akár az ennek zászlaját lobogató, bármily nagy erők fölött rendelkező kultúrai politikától tehetnők függővé.

A magyar művelődési politika pedig kezdettől fogva céltudatos volt. Aránytalanul csekély eszközeivel is jelentékeny eredményeket mutat föl. Még céltudatosabb jelenleg s valóban mint irányjelzőt követnie kell azt gazdasági politikánknak.

A nemzeti politika új rendszerét azonban mégis a gazdasági politika, vagyis az ipar és mezőgazdaság segítségével lehet megalkotni és diadalmas eszközévé tenni a nem-

zeti érdekek. Sajnos, hogy a legújabb korig az iparpolitika csak általános szólam volt és nem függött össze konkrét nemzeti czállal. A mezőgazdasági politika i;edig az agráriusok osztályérdekével, vagy legalább is egyoldalú követeléseivel, szembe állított védelmi és áthárító rendszert képezett. A földbirtok érdekein túl nemzetalkotó és újratereztő problémával nem volt szoros összefüggésben.

A kettős és mégis egyszélú gazdasági politikának jövőre öntudatos programmal kell bírnia, melynek innéttúl kevésbé az asszimilációra való törekvésben, mint sokkal inkább a magyar faj tervszerű kifejtésében kell állnia.

A kik a magyar politika élén állnak, legyenek mentesek ábrándoktól és hígvelejű álmódosításoktól azon nemzeti államra vonatkozólag, melyet az asszimiláció létesít. A nyelvi összeolvastás jövőre 'csak alárendelt eszköz lehet. A főeszköz a magyar faj belső erejének hatalmas kifejlesztése, számának megszorítása, gazdasági és kulturái fejlődése előtt a gátak ledöntése.

A magyar Alföldön mezőgazdasági politika a népmegtermékenyítő erő. Fajunk nagyszerű születési arányai följosítanak a legvérmesebb reményekre, ha a községi és egyéb nagybirtok lassanként magára ereszti az újabb és újabb néprajokat. A parcellázás vagy telepítés által. Az Alföldön elég népszaporodás gátjainak és ezek közt a nagy halálozásnak megszüntetése. A világ legelső parasztsága, az alföldi magyar parasztság, nem szorul az állam támogatására.

Nagyobb hódító erő rejlik ebben mint az államban, csak terjeszkedése előtt ne legyenek gátak. A Duna és Tisza vidéke magyar és vegyes lakosságának hatalmas földuzasztása tehát, a mily végtelen nagy, aránylag ép oly könnyű földadat.

A másik népfejlesztő elem az ipar. Ennek különösen

Erdélyben van nagy missziója. *A Királyhágón túl az iparpolitikára ugyanazon föladat vár, mint az Alföldön a mezőgazdasági politikára.* A jó földművelési politika földuzzasztja a magyar fajt a Királyhágón innét, úgy hogy ez a folyamvölgyeken át hatalmas áramlatával becsap Erdélybe is. A jó iparpolitika pedig a Királyhágón túl szintén a magyarság leghatalmasabb terjesztője.

A művelődési politika föladata Erdélyben továbbra is a magyar nyelvszigetek megvédelmezése, habár jövőre erélyesebben kell résztvennie a nagyobb magyar tömbök, és ezek közt a Székelyföld, kifejlesztésében. Az iparpolitikának pedig leghatározottabb, habozást és haladékot nem tűrő, feladata azon egyetlen térnek nagyszerű fölhasználása, a mely Erdélyben a nemzeti érdek számára kínálkozik.

A porosz állam konszolidált volt nemzetileg már megalkulásának pillanatában. Csak egyetlen egy tartomány vitt abba grammatikai diszharmóniát a múlt század végén. És ugyanakkor, midőn porosz nemzeti állam a német egység által megdönthetlen támaszt kapott, a nagy német államférfi, Bismarck óriási erőfeszítéssel vállalkozott rá, hogy megszünteti a pózeni lengyelség által képviselt, de a német egységre és Poroszország nemzeti jellegére nézve egészen veszélytelen diszharmóniát.

Mit tettünk mi Erdélyben komolyan fenyegetett nemzeti és állami egységünk megvéd elmezésére? Gazdasági téren alig valamit. Poroszország pedig nem elégszik meg hatalmas közigazgatási rendszerével és kultúrai fölényével. Gazdaságilag igyekszik Pozenben a lengyelek erejét megtörni és a gyenge németséget talpraállítani.

Nekünk Erdélyben még jó közigazgatási gépezetünk sincs. Kivéve a székely-magyar vármegyéket, az erdélyi közigazgatás még Magyarországot se közelíti meg. Közigazgatásunk reformját politikai és társadalmi okok gátolhatták,

de annál nagyobb erőt kellett volna kifejteni kultúrai és gazdasági téren.

1. *A mezőgazdaság által a folyamvölgyekben kellett volna megerősíteni a magyarságot.*

A Maros, Szamos, Olt és a Körösök völgyeiben így is erős magyarság lakik.

E völgyeken kellene beömlenie s az erdélyi magyarság támogatására sietnie a szintén csak agrikultura által földuzzasztható alföldi magyarságnak.

De nem volt agrikultur politikánk, mely, legázolva az agráriusok szűkkörű fölfogását és az osztályérdek vársánczaiban üzött gyermekjátékát, a nagy nemzeti szempontokra helyezkedett volna.

Igaz, hogy Erdélyt pusztán agrikulturával megerősíteni nem lehet. A földművelési politika föladata a Királyhágón túl inkább konzerváló mint kifejtő. De igenis meg kellett volna oldania és meg kell oldani jövőre azon föladatot, *hogy a folyamvölgyek magyarságát megerősítve, szétválassza a nagy román tömböket.*

A földművelési politikának e stratégiájára figyelmeztetjük Darányi Ignác, földművelésügyi minisztert

2. A nemzetfejlesztő és népalkotó hatás Erdélyben legelső sorban az ipartól várható.

De az ipari politika nem szolgálta eddig a most már világos czélt: nemzetünk és államunk konszolidációját.

Az erdélyi földbirtokosságot czélzatosan tönkretette az önkényuralom. *A nemzeti földbirtok romjait Erdélyben nemcsak meg lehet, hanem meg kell menteni.* A társadalmi és gazdasági fölényt azonban csak az ipar tarthatja meg Erdélyben a magyarság kezén.

3. *Szükség van még a Királyhágón túl különczélú pénzügyre, mint azt annak idején Horváth Gyula kifejtette.* Elismerőleg kell szólnunk ugyan a kormány és az

agrárbank kezdeményezéseiről. De messze állunk még attól is, hogy az erdélyi magyarság felszabaduljon a román pénzüintézetek hatalma alól. *Mikor jutunk oda, hogy a magyar pénzüintézetek fognak dominálni Erdély román vidékei felett!*

Előbb semmi esetre sem, a míg a magyar pénzüintézetek olcsóbb és nagyobb hitelt nem nyitnak, mint az e tekintetben messze előre haladt román pénzüintézetek.

E vezérelvek során kell kibontani a Királyhágón túl a gazdasági és iparpolitikát. Az állam vegye eszközeit ott a hol tudja, de a nagy szabású iparpolitika életető ereje nem hiányozhatik Erdélyben.

Különben az egész nemzeti akció frázis marad, vagy épen a koronként megújuló kortesfogások színvonalára süllyed le.

De fájdalom, el kell ismernünk, hogy a magyar nemzeti politika erdélyi akciója számára nem áll rendelkezésre egyszerűen minden eszköz.

Az akciót egészben és nem pusztán részleteiben kell szervezni. A koncepczióknak általánosnak és egységesnek kell lennie, mert különben a kapkodás és tervtelenség tönkreteszi magának az akciónak minden gyakorlati hatását. A megvalósításban azonban a gyakorlati viszonyok fokozatot és detail-tervet követelnek.

Hol kell kezdeni a nemzeti munkát? E kérdéssel le kell számolnia az akció-tervnek.

III.

A Székelyföld kifejtése, mint államkonszolidáló eszköz.

A nemzetalkotó és államkonszolidáló munka számára ritkán kínálkozott oly előnyös terület, mint Erdélyben a Székelyföld.

Az alábbi statisztikai adatok megvilágítják, hogy a Székelyföld területileg és geográfiailag, a székely-magyar-ságban rejlő erők következtében, meg tud felelni az állammentő és nemzetkonszolidáló föladatnak.

A cél a magyar nemzet belső egységének helyreállítása és a magyar állam megszilárdítása a keleti határvonalon.

Az eszköz a Székelyföldnek, illetőleg a székely-magyar-ságnak hatalmas ernyővé fejlesztése a román líatárvonalon. Oly ernyővé, mely védje az erdélyi magyarságot s egyszersmind elválassza az erdélyi románságot Romániától.

A román kérdés jelentősége nemcsak abban van, hogy a románság, a már megjelölt területen kevés megszakítással egységet képez, hanem egyszersmind és főleg abban, *hogy területi, nyelvi és fajkontinuitásban van a román királyság lakosságával.*

A Székelyföld kiterjesztésének célja a szétválasztás, s így a cél és eszköz a keleti határvonalon összeolvad.

Másik föladata a Székelyföldnek, hogy befelé terjedjen, s ekkép létesítse nemcsak az erős, hanem egyszersmind a

széles oszlopcsarnokot, mely a magyar nemzeti állam tetőzetét elbírja.

Akkor azután a románság veszélytelen és ártalmatlan nemzetiséggé lesz, mely a székelyföldi és alföldi magyarság közé szorítva, rövid idő alatt még túlzó elemeiben is a magyarsághoz fog csatlakozni.

És a Székelyföld ily kifejlesztése nemcsak lehetséges, hanem a kellő eszközök alkalmazása mellett egészen bizonyos.

A székelység úgy gazdaságilag, mint anthropológiailag kétségkívül hanyatlott. *Azon méltatlan elhanyagolás, melyben a Székelyföld részesült, éreztette hatását a székelységgel, nemcsak a mindinkább terjedő nyomor, hanem egyszersmind a faji dekadencia által.*

Fájdalom, a székely-magyarság az anthropologiai visszaesés jeleit is magán viseli.

Szerencsére a székely-magyarság még mindig őserőket rejt magában. A születések nagy száma és a halálzási arány csekély perzentje kétségtelenné teszi, hogy a székelység képes a nagy fejlődésre és ekkép missziójának teljesítésére.

A székelység magas születési arányai bizonyossá teszik, hogy a keleti magyarság még életerős. *Még a dunántúli magyarság sajnos visszahanyatlása nem lett osztályrészévé;* mert születési arányai magasabbak mint a délnyugati vármegyéké. A csekély halálzási perzent pedig mutatja, hogy a nagy mortalitási nem velejárója a magyarságnak, hanem ezt az Alföldön a klimatikus és a talajviszonyok okozzák.

A következő statisztikai adatok mindenkit meggyőzhetnek erről:

II.
A Székelyföld népmozgalma 1890-ben.

Folyó szám	M e g y e	O s s z e s				1 0 0 0		Vándorlási diffe- rentia 1890-1890-ig évenként / 0		
		lakosság	Születés	Halálozás	szaporodás	lélekre esik születés	halálo- zás			
1	Csik	114.110	5.015	2.756	2.259	43,5	23,9	19,6	661	0,58
2	Háromszék	130.008	5.112	3.443	1.649	39,1	26,5	12,6	723	0,56
3	Udvarhely	110.132	4.458	3.045	1.413	40,2	27,5		623	,57
	<i>Typikus oldk megyék</i>									
1	Fogarai	88.217	3.354	2.295	1.059	37,8	25,0	11,0		
	Krassó-Szörény	407.635	14.154	11.691	2.463	34,6	28,6			

A Székelyföld tehát alkalmas nagy föladatainak megvalósítására. Mintegy a gondviselés jelölte meg oly terület gyanánt, a honnét diadalmasan nyomulhat előre a nemzeti munka.

A különbség az alföldi magyarság és a székely-magyarság közt az, hogy az Alföldön elég a nép terjeszkedése előtt a gátak ledöntése. A Székelyföldön ellenben szükséges az állam tevékeny részvétele.

Az Alföldön nagy birtokkomplexumok vannak, a melyek parcellázása megtermékenyíti az ottani magyarságot.

A székelység az agrikulturával már alig terjeszkedhetik. Itt csak kultúrai és ipari eszközök segítenek.

A Székelyföld eljutott oda, hogy népfölöslege kénytelen kivándorolni, pedig népsűrűsége csakis az országos átlag körüli jár.

Ez a kivándorlás a legkülönbözőbb megítélés alá kerül. Sokan egyáltalában tagadják a székelyföldi kivándorlás valóságát és azt mondják, ez nem is létezik. A székely kimegy ugyan Romániába, de visszatér.

Nehéz ellenőrizni a székely kivándorlást, mert vasúton való kivonulás egyáltalán nem konstatálható és nem ellenőrizhető. Leginkább a gyalog történő kivándorlás esik az arithmetikai kezelés alá.

E szerint a jelen évtized első harmadrésében a bodzái, sósmezői, gymesi és az ósánczi vonalon több mint 66,000 ember ment ki Romániába, s csak 56,000 tért vissza. Ekkép tehát csak 3 év alatt több mint 10,000 magyar, illetőleg székely maradt Romániában. Ebbe a vasútvonalon kivándorolt székelyek nincsenek befoglalva.

A tény eltagadhatlan, hogy a Kelet és különösen Románia tele van kivándorolt székelyekkel és különösen székely leányokkal. A cselédség és, fájdalom, a prostitúció még Románián túl is leginkább a Székelyföldről nyeri táplálékát.

A szászföldre való vándorlás is kétségtelen, a melynek sajnálatos jellege ugyanaz mint Romániában.

A székely-magyarország kibocsájtott rajait meg kell kötni magán a Székelyföldön, vagy pedig úgy kell azt irányozni, hogy a Székelyföld kiszélesítése történjék általa.

E célra azonban csak tervszerű akció szolgálhat eszközü.

Ez akció két részre oszlik. *Az egyik általános és vonatkozik az összes Székelyföldre, tekintet nélkül a sorrendre és a prioritásokra. A másik megállapítja a sorrendet, hogy magán a Székelyföldön is hol kell kezdeni az akciót.*

Ha lehetne, egyszerre kellene kibontani a nemzeti munka egész arcvonalát az egész Székelyföldön. Nincs oly pont a Bárczaságtól a tölgyesi szorosig terjedő nagy székely vonalon, melynek kifejtése és emelése nem függne össze nagy nemzeti érdekekkel.

Es vannak is momentumok, a melyek egyszerre és azonnal érvényesítendők az egész Székelyföldön.

Ilyen első sorban az ipar.

1. Alig van a Székelyföldön pont, a hol az iparnak valamely ága nem volna művelhető. Fejlettebb vagy primitívebb ipar mindenütt alkalmas területet talál a székely-magyarország között.

Az iparral kapcsolatos állami akciónak legelőször is pénzről kell gondoskodnia. Magába a költségvetésbe felveendő sokkal jelentékenyebb, legalább évi 50,000 fitra rugó összeg az általános székely ipari célokra.

2. *Az agrikultúra intenzívebb művelése*, mint a kis mintagazdaságok fölállítása és az erdészeti gazdaság fejlesztése, szintén azonnal kezdeményezhető a Székelyföld- egész területén, mert ez kevés költséggel megtörténhetik.

3. A *kultúrpolitika* fokozottabb ereje szintén kell hogy érvényesüljön a Székelyföldön általában.

Itt ismételjük, hogy nem kell ugyan elhanyagolnunk. sőt ki kell szélesíteni a nyelvszigeteket, de a kultúrpolitika súlypontjának különösen Erdélyben át kell helyezkednie a székely-magyarságra.

4. A közlekedési politika csak legújabban vonta be nagyszerű hálózatába a Székelyföldet. Új korszakot jelent ez a székely-magyarság fejlődésének történetében. A megnyitás küszöbén levő újabb székely vasutak éreztetni fogják áldásukat. A közlekedési hálózat azonban erős kiigazításra szorul. *A Székelyföld Brassótól számított északkeleti irányban ki volt és ki van szolgáltatva Brassó gazdasági és közlekedési fölényének.*

A Székelyföld, a helytelen vasúti hálózat következtében. távolabbra jutott az ország centrumától mint a Szászföld. Sepsí-Szentgyörgy, Kézdivásárhely stb., aggasztóan meszszebb estek, mint Brassó a magyar központ vonzóerejétől.

Boldogtalan közlekedési és gazdasági politika volt az, mély a Székelyföld egy részét és különösen Háromszéket Brassónak rendelte alá.

Ismerjük e politika látszólag hazafias indokait. Háromszék által Brassót akarták megmagyarosítani. *Az eredmény az lett, hogy a mennyiben Brassó vesztette szász jellegét, oláh jelleget öltött, Háromszék ellenben és fővárosa Sepsiszentgyörgy a szerencsétlen politika következtében nem fejlődhetett.*

Legfőbb ideje, hogy a hiba, legalább a közlekedés terén, azonnal orvoslást nyerjen. *Kikeli építeni a földvár-, előpatak-sepsí-szentgyörgyi és a kézdi-vásárhely-ójtozi vonalat, mely Háromszék és Csik megyéket közelebb hozza az ország politikai és gazdasági centrumához. De a mi fő, megszabadítja a Székelyföld nagy részét Brassó jogtalan fölényétől.*

Ekkép visszajut Erdély vasúti rendszere azon forgalmilag és politikailag is helyes alapra, hogy Háromszéken és az Ojtozon át menjen a közlekedés főére. Ha egyszer a

földvár-sepsi-szentgyörgy-ojtozi szárnyvonal ki lesz építve, Románia ad majd csatlakozást. *Hol volna a Székelyföld és Sepsi-Szentgyörgy ma, ha közlekedési politikánk ezen eredetileg fogalmazott tervtől él nem tér!* És hol volna akkor Brassó!

5. *A katonai dislokáció* új beosztása mellett nagyobb figyelemben kell részesíteni az egész Székelyföldet.

Katonailag is hibás, hogy Nagy-Szeben egész Erdélyre nézve székhelye a hadtestparancsnokságnak. A közös hadsereg területi elhelyezkedésének legalább is követnie kellene a honvédségét, s központtá Kolozsvárt kellene tennie. Nézetünk szerint azonban épen stratégiailag leghelyesebb lenne, ha Erdélyben a fő katonai központ *Maros-Vásárhely* volna. Az ezred- és zászlóalj-beosztásoknál pedig nagyobb figyelemben részesülne a Székelyföld. Ide az északkeleti határszélre való a katonai elhelyezkedés. Oroszországgal az északkeleti határon kell mérkőzni és nem az Aldunánál.

A Szebenre történő gravitálás stratégiai és taktikai képtelenség, mely az orosz háború esetén szörnyen meg fogja magát boszulni.

Ezek az általános szempontok, melyek figyelembe veendőek azonnal és az összes Székelyföldre nézve. A nemzeti munkának azonban ép úgy megvan csatarendje mint a háborúnak.

Előbb a hadműködési vonalat kell fölállítani, s csak azután lehet hozzálatni a tervszerű műveletekhez.

Minden nagy műveletnek és átalakulásnak két sarkpont körül kell megfordulnia. *A Székelyföldnek is van ily két sarkpontja és ez a kettő Maros-Vásárhely és Sepsi-Szentgyörgy. A kettő közti vonal a székely akció tengelye.*

Maros-Vásárhely, az északkeleti határ közelében, fontos kulturailag, gazdaságilag és katonailag. Sepsi-Szentgyörgy, a Székelyföld délkeleti pólusán, tán még fontosabb. Mert területével, Háromszékkel kiszögellik egészen a román ha-

tárra és szemben áll közvetlenül az erős szász-román kultur-centrummal, Brassóval.

A multak összes hagyományai katonailag is nagy előkelőséget adnak Háromszéknek és Sepsi-Szentgyörgynek; de mégis el kell ismerni, hogy a két döntő fontosságú pont: Marosvásárhely és Sepsi-Szentgyörgy, egyenlő mérvben vonja magára az állam gondoskodását. Ép úgy azon két vármegye, mely a két város erőtartalékát képezi, Maros-Torda és Háromszék vármegye.

Kétségkívül vannak a Székelyföldön más fontos pontok is. Nemcsak a háromszéki Kézdivásárhely, hanem Székelyudvarhely és Csíkszereda szintén kiválóan fontosak nemzeti érdekeinkre nézve.

De az erdélyi akció stratégiai vonala (ezt kultúrai és gazdasági értelemben is véve), mint hét végpont Marosvásárhely és Sepsi-Szentgyörgy közt van.

A nemzeti politikának egyéb székely pontjai is nagy figyelmet érdemelnek. De a fősúly Marosvásárhelyre és Sepsi-Szentgyörgyre helyezendő.

Az egyenlően jogos igények közt a legsürgősebbek teljesítendőek először.

Marosvásárhely nemzeti kormányainknak mindjárt kezdetben magára vonta figyelmét. Igen helyesen itt nyert központositást a Székelyföld, sőt Erdély nagy részének igazságszolgáltatása és közigazgatása. Katonai igazgatás szempontjából is nagy előnyben részesült Marosvásárhely minden más székely város fölött. Hadkiegészítési kerület székhelye, mint ilyenhez hozzá tartozik nemcsak egész Maros-Torda vármegye, hanem Kolozs megyének mocsai, mező-örményesi és tekéi járásai, valamint Torda-Aranyos vármegyének maros-ludasi járása. Még Székely-Udvarhely is hadkiegészítő kerület székhelye, melyhez Udvarhely megyén kivtll hozzá tartozik Csik vármegye.

Csak Sepsi-Szentgyörgy és Háromszék nem képezi semmi katonai beosztás főhelyét. És hozzá még ki van szakítva a székelységből és át van csapva a szászország közé, mert Brassó megyével és Nagy-Küküllőmegye közhalmi járásával egy hadkiegészítő kerületet képez. E kerületnek székhelye azonban természetesen Brassó.

Sőt még a honvéd katonai terület beosztása is hátrányos Háromszékre és Sepsi-Szentgyörgyre. A főközpont egész Erdélyre nem Szeben ugyan, hanem Kolozsvár; de mégis sajnálatos, hogy Háromszéket még a honvéd-katonai igazgatás is kiválasztja a székely közösségből és átcsapja Brassóhoz, mely a honvéd gyalog-ezred székhelye. Háromszék ezen sorsát osztja egyébiránt Udvarhely megye is.

Kétségtelen, hogy a katonai beosztás e rendszerén változtatni kell, *s a nemzeti akciónak a Székelyföldön létező délkeleti pólusát, Háromszéket és fővárosát Sepsiszentgyörgyöt katonailag is meg kell erősíteni.*

Az állami intézményekkel való megerősítés annál kevésbé maradhat el, mert a másik pólus Marosvásárhely már eddig is eléggé meg van erősítve. Nemcsak törvényszéke van, hanem királyi táblája is. *Sepsi-Szentgyörgynek még törvényszéke sincs, a mi szinte a törvény dacára fennálló állapot.* Az állami intézmények e deficitjét pótolni kell, legalább részlegesen, hogy a Székelyföld két sarkpontja közt az egyensúly némileg helyreálljon.

Az ipari akció megindítására pedig Háromszék vármegye és Sepsi-Szentgyörgy még az esetben is legelső sorban volna hivatva, habár nem képeznék az említett pólust, ha geográfiai helyzete nem követelné meg, hogy Brassóval és a román határral szemben, mint végvár megerősítést nyerjen.

Akkor is, habár a kivándorlás nem Háromszék megyéből történék, hanem a Székelyföld többi vármegyéiből.

Hiszen akkor is Háromszék vármegye és Sepsi-Szentgyörgy volna hivatva, hogy a többi székely vármegye kifelé induló néprajait fölfogja és megállítsa. A kézdi-vásárhelyi és sepsiszentgyörgyi leendő nagyiparnak volna föladata fölvenni magába a Székelyföld munkaerő-főlöslegét.

De elvitathatlan tények bizonyítják, hogy Háromszék- és Csikmegyéből történik a legnagyobb fokú kivándorlás, különösen Háromszék vármegye küldi rajait Brassóba és a keleti szorosokon ép úgy, mint a predeáli vasútvonalon át Romániába.

Csak úgy erősíthető meg a Székelyföld leggyengébb pontja, melynek pedig leghatalmasabbnak kellene lenni, a délkeleti homlokzat, melynek irányában létesíthető az említett ernyő. *Azon ernyő, melynek hivatása a románság szétválasztása. Udvarhelymege az ernyő védelme alatt befelé fejlődhetik.*

Háromszék vármegyét népességi és közlekedési viszonyai is különösen alkalmassá teszik az ipari akció kifejtésére. *Különösen azon esetben, ha a sepsi-szentgyörgyföldvári vonal kiépül*, a közlekedési eszközök mi kívánni valót sem hagynak fel maguk után. A mi pedig a népességi viszonyokat illeti, Háromszéknek azon egy-harmad része, mely művelődés alatt áll, oly népes, melyhez fogható az országban kevés terület van. Sepsi-Szentgyörgy maga 6000 lakossággal bír s a legsűrűbb népzóna veszi körül.

A félóra távolságon *belüli* községek (Árkos: 4.6 kilométer; *Köröspatak*: 6.5; *Kilyén*: 5.5; *S.-Szt-Király*: 6.7; *Szotyor*: 7.0; *Gidófalva*: 7.5 ; *Érfalva*; 7.6; *Illyefalva*: 8.4; *Fotós*: 8.4; Angyalos 8.5 klmtr távolságban) összesen = 7934 lakóval. Az egy óra járásnyi távolságon belül eső községek *Uzon* vásároshely: 9.4 kilométerre; *Kálnok*: 10.1; *Bodok*: 10.3; *Aldoboly*: 10.6; *Élőpatak* (fürdő): 10.6; *Kökös*: 10.4; *Komolló*: 10.8; *Béty*: 12; *S.-Szt-Iván*: 12.5;

Laborfalva 12.2; *Oltszem*: 13.6; *Lisznyó*: 13.9; *Bessenyő*: 14.1; *Bikfalva*: 14.6 stb. stb.) összesen = 13,678 lakossal. Tehát egy órányi távolságon belül = 27,277 lélekszámmal bíró község fekszik! *De ez nincs vasúton számítva*, mert vasúton az egész környék közel kapja S.-Szt-G-yörgyöt nemcsak Háromszék, hanem Csikmege is.

Még inkább megvilágítja Háromszék megyének népesebb viszonyait azon körülmény, hogy számos községe van 2500, illetőleg 3000 lakos felett. Összehasonlítva pl. Udvarhely megyével, a következő eredmény constatalható:

Háromszék megye nagyobb helységei:

1. Bereczk	község	2.929 lakos
2. K.-Sz.-Lélek		2.819 »
3. Ozsdola		2.578 »
4. Gelencze		2.506
5. Kovászna		3.873 »
6. Papolcz	»	2.701
7. Zágony		4.605
8. K.-Vásárhely	rtv.	4.700
9. S.-Szentgyörgy	»	5.665 »
		<hr/>
Összesen ...		32.376 lakos

Udvarhely megye nagyobb helységei

1. Lővéte	község	2.933 lakos
2. Sz.-Keresztur	»	3.158 »
3. Korond	»	3.022 »
4. Oroszhegy	»	2.743 »
5. Zetelaka		3.548
6. Sz.-Udvarhely	rtv.	5.488 »
		<hr/>
Összesen ...		20.837 lakos

De leginkább föltüntetik Háromszék megyének értelmi és munkás viszonyait, szintén p. o. Udvarhely megyével összehasonlítva, a következő adatok:

Sorszám		Összes lakosság	Értelmiségi kereset		Östermelés	Bányászat, ipar, forgalom				
			hivatásbeliek	%		alkalmazott szolgák	%	%	%	
1	Háromszék ...	130.008	1.022	0 ⁷⁹	279	0 ²¹	28.515	21 ⁹⁸	7.690	5 ⁹¹
2	Udvarhely ...	110.182	775	0 ⁷⁰	147	0 ¹³	31.173	28 ³¹	4.631	4 ²⁰

Sorszám		Járadékból élők	Napszámások	Házi cselédek	Foglalkozás nélküliek						
					%	%	14 éven aluliak	%	14 éven föltuliek	%	
1	Háromszék ...	882	0 ⁶⁸	20.077	15 ⁴⁴	2.834	2 ¹⁸	41.983	32 ²⁵	3.966	3 ⁰⁵
2	Udvarhely	330	0 ³⁰	11.452	10 ⁴⁰	1.665	1 ⁵¹	35.504	32 ²⁴	3.286	2 ³⁸

Ez adatok világosan beszélnek. Az értelmi keresettel foglalkozók százaléka 0.9%-kal nagyobb Háromszék mint Udvarhely megyében, az ipari foglalkozás is jelentékenyen nagyobb percentszázalékot képvisel Háromszék megyében mint Udvarhely megyében. A gyáripár tekintetében azonban döntő a két másik faktor: a napszámások és a foglalkozás nélküliek percentszázaléka. Háromszék megyében több mint 8000 napszámossal van több mint Udvarhely megyében, s a foglalkozás nélküliek száma jelentékenyen nagyobb ott mint itt.

Mind e körülmény együtt tárgyilag, és a gyakorlati viszonyoknál fogva is, előtérbe helyezi Háromszék vármegyét.

Ha ez előnyökkel Háromszék megye és Sepsiszentgyörgy nem is bírának, a politikai és geográfiai okok mégis döntőleg esnének a mérlegre.

Ha ugyanis a nemzeti magyar politika háromszéki pólusa hatalmas megerősítést nem nyer, a székely kérdés tévútra jut és maga a nemzeti akció Erdélyben csorbát szenved. Ha ellenben a nemzeti kultúrának és politikának délkeleti arcvonala a határszélen bevehetlen várrá lesz, soha sem győzheti le Erdélyben a nemzeti ügyet a dako-romanizmus.

Bizonyos, hogy e fejtegetésekből nem egy fontos részletkérdés ki- és több jogos érdek, úgy Erdélyben, mint a Székelyföldön, háttérben maradt.

De csak az akció sorozatában és munkarendjében, nem pedig e sorok Írójának lelkében és szívügyaiban.

Bár minden erdélyi és székely pont egyszerre nyerhetné megerősítését! Fájdalom azonban, sorrendet és fokozatot kell tartanunk. De a legsürgősebb érdek a döntő momentum, és a sürgősséget nem a helyi szempontok, hanem a nemzeti érdek követelményei döntenek el.

Azon részletes akció- és munkaprogramm, melynek a legrövidebb idő alatt létesülnie kell, pótolhatja a hiányokat és változtatásokat tehet a sorrendre vonatkozólag is.

E füzet, mint a bevezető sorok is kifejezték, csak fel akarta vetni a főkérdéseket, és a részletes akció-programm tekintetében tisztázni akarta az alapfogalmakat.

A minden érdekekkel számoló a sorozatokat és osztályzatokat részletesen felállító akció-programm elkészítése a kormány feladata, az erdélyi és a székelyföldi érdekek alapos megvizsgálása és mérlegelése után. Minden egyes minisztériumnak sok dolga akad Erdélyben és a Székelyföldön. Szakközegei által lépjen érintkezésbe nemcsak az iparkamarák által, hanem közvetlenül is azon férfikkal, a kiktől tárgyalagos felvilágosítás várható.

Különösen az erdélyi és székelyföldi képviselők melőzhetlenek a részletes akció-programm megállapításánál. A helyi ellentéteket azonban ki kell egyenlíteni s az ellentétes versengést nem szabad az ország színe elé hurczolni.

Az erdélyi és a székely akciónak csak úgy lesz sikere, ha az erdélyi és a székely magyarság, valamint ennek országgyűlési képviselői egyértelműleg járnak el. *Az erdélyi kérdésnek úgy is mindig az volt a baja, hogy maguk az erdélyiek soha sem értettek egyet.* És vidékenként, sőt egyénekenként más volt úgy az erdélyi kérdés, mint annak megoldási módja.

Semmi sem ártana annyira a Királyhágón túl kövendő nemzeti politikának, mint ha annak zászlaját azok tépnék meg, a kik leginkább hivatva vannak rá, hogy azt magasan lobogtassák.